

V sredo in saboto

izhaja in velja:

Za celo leto . . .	6 for.	20 kr.
" pol leta . . .	3 " .	10 "
" četert leta . . .	1 " .	70 "

Po pošti:

Za celo leto . . .	7 for.	50 kr.
" pol leta . . .	3 " .	80 "
" četert leta . . .	2 " .	" "

SLOVENEK.

Oznanila.

Za navadno dvestopno versto se plačuje: 5 kr., ktera se enkrat, 8 kr. ktera se dvakrat, 10 kr., ktera se trikrat natiskuje; večje pismenke plačujejo po prostoru.

Za vsak list mora biti kolek (štampelj) za 30 kr.

Rokopisi se ne vračajo.

„Živi, živi duh slovenski, bodi živ na veke!“

Nar. pesem.

Št. 63.

V Celovcu v saboto 19. avgusta 1865.

Tečaj I.

Belcredi in njegova okrožnica.

IV.

Tega, kar smo dozdej slišali iz ministerske okrožnice, so po pravici veseli vsi avstrijski narodi. Vsi naj iz celega srca izdihnejo: Hvala Bogu, da bode odzvonilo birokraciji v upravnih zadevah in da bode odzvonilo preganjarji svobodnega tiska! Besede pa, ki jih beremo proti koncu imenovane okrožnice, merijo le samo na avstrijske Slavjane in so posebno imenitne za nas Slovence. Belcredi pravi: „Za tiste dežele, po katerih živi več narodov, moram najserčnejši priporočati, naj se do vsake narodnosti ravna enako pravično in enako nepristransko. Urad (oblastnija) in vsak posamen uradnik mora za ljudstvom v njegovem jeziku obravnavati; da je kdo za tako uradovanje zmožen, bode težko in odločno tehtalo, kedar pojde za presojo, za kaj in kako je ta ali uni uradnik sposoben.“

Po teh besedah je odzvonilo vsaj enkrat nemškariji po uradnih! Ne bomo več naštevati, kolikokrat je moral ubogi Slovenec storiti, da je zvedel, kaj hoče od njega nemška gospoda, — kolikokrat je moral slišati: „Lern deutsch, für was bist denn?“ Kolikokrat mu je zarežal nemški gospodič: „Kom' morgen und bring den Dolmetscher mit, ich verstehe dich nicht, ich kann nicht windisch.“ — kolikokrat je slovenski kmet zavoljo nemškega uradovanja v škodo in nesrečo prišel! Tega ne bomo naštevati in dokazovali, to ve celi slovenski svet, — le to povemo, česar se more prepričati vsakdo in vsako uro: da je že bil skrajni čas, da se tudi slovenskemu narodu v resnici da, kar se mu je že toli-

kokrat in tako slovesno obljubilo, da vsaj enkrat nastopi konec starej nemškariji po slovenskih uradnih. Pričakujemo, da se ne bode poterdilo, kar smo že slišali na svoja ušesa: „Es sind schöne Worte das, aber sie werden hübsch am Papiere bleiben; wie sollten wir windisch antiren; — jetzt sollen wir erst windisch lernen, warum nicht gar, das geht nicht,“ itd. Tako in enako govorijo gospodje, kterim prav dobro diši slovenski kruh, pa hudo preseda slovenska beseda in naravnost povemo, da bode Belcredi ž njimi imel dosti opraviti, da jim te misli iz glave zbije. Dobro vemo, da to na nos na vrat biti ne more, da se tako velike spremembe ne dajo vpeljati čez noč, da se nesposobni uradniki ne morejo pri tej priči ob službo djati. To dobro vemo, in ker to vemo, bomo poterpljenje imeli, bomo tiho, ako ravno za zdaj ne dobomo vsega, kar nam po pravici gre, bomo zadovoljni, da le vidimo znamenj in dokazov, da visoka vlada v resnici misli vpeljati narodno ravnopravnost.

Kar pa tirjamo že zdaj in kar hočemo, da vlada pri priči vpelje, je to le:

1. Od danes naprej ne dobi nihče, kdor ne zna govoriti in pisati slovenski, nobene službe po okrajih, kjer ima s Slovenci opravljati. To pa velja ne samo o nižih službah, timveč tudi o viših in najviših — od perve do poslednje. Ravno najvišji uradniki: deželni poglavarji, sodnijski predsedniki, deželni in sodnijski svetovavci so pravi očetje svojih podložnih in treba je, da more naravnost ž njimi govoriti tudi terdi Slovenec.

2. Naj se odloči čas, do kterega mora slovenski znati vsak uradnik,

ki hoče v službi ostati v čisto slovenskih, ali pa v nemško- in italijansko-slovenskih okrajih. Napoleon I. je zaukazal določno in kratko, da v toliko in toliko mesecih mora se po novem ilirskem kraljestvu uradovati po francosko, in glejte! šlo je brez vsega ugovarjanja in nasprotovanja. Le pokažite uradnikom pravo resnico, in stavimo glavo, da pojde gotovo in srečno. Mi pa nočemo uradnikov tako siliti in napenjati, kakor Napoleon; zadovoljni bomo, ako se zaukaže, da mora vsak uradnik do 31. decembra 1868 popolnoma znati jezike, ki jih govore prebivalci njegovega okraja. Tedaj pa ne sme veljati, da je kdo rojen na Slovenskem, ali da pokaže kako svedočbo ali spričalo, ali da že toliko in toliko let na Slovenskem služi in uraduje; treba naj bode, da pred kako komisijo očitno spriča, da zna govoriti in pisati po slovenski

3. Naj se že precej zdaj uradniki tako prestavijo, da jih bode že zdaj, kolikor koli jih je največ mogoče, po slovenskih ali po namešanih okrajih znalo slovenski. Imamo na Nemškem takih gospodov, ki znajo popolnoma slovenski, imamo pa tudi na Slovenskem takih uradnikov, ki celo nič ali pa le sila malo slovenski znajo. Tako je hotla in delala Bachova in Šmerlingova sistema. Po novi sistemi pa — ako Bog hoče! — ne pojde tako narobe; da pa tako ne pojde, pokažite nam s tim, da nam daste Slovence, ki se porivajo na Nemškem, naše Nemce pa predstavite med Nemce, da tako vsak narod dobi svoje ljudi.

4. Slednjič naj se tudi poiščejo pripomočki, da si vlada pridobi na

Besednik.

a) Sporočilo novomeške gimn. l. 1865.

b) Sporočilo ljubljanske rečnice l. 1865

Dragi Jernej!

Gotovo ti bo odveč, da le malo besedic spregovorim o sporočilu novomeške gimnazije, ker nadjam se, da so vsi dolenski duhovniki veliko popred program v roke dobili, kot sem ga jaz sprejel. Nadjam se, da so tebi sestavki — le škoda da tako kratki — ravno tako zelo dopadali, kot meni. Pa saj skorej ne more drugače biti, ker jih je spisal vsem Slovincem dobro znani o. L. Hrovat. Le semtertje bi imel kako merico dostaviti; ne zameri in ne očitaj mi, da se v vsaktero reč vtikam.

Pervi članek: „Hieronim, čegav je?“ te bo gotovo zelo zanimal, ne da bi dosti novega iz njega pozvedel, ampak zlasti zato, ker nam iz historičnega obzira v slovenskem jeziku dokazuje, čegav je Hieronim?

Po vvodu, zmislju celega članka, nas g. pisatelj seznanja skorej z vsem, kar inkako da se je že o tem prašanju pisarilo. „Dalmatinci ga imajo za svojega, Hrvatje prilastujejo ga sebi, Slovincem pa ga prišteva Terstenjak — — —“. Po kratkem načertu navaja dalje g. pisatelj Hieronimove besede

o rojstnem kraju, o neznamenitem mestu Stridonu, in preiskuje po drugih spisih, kje da je Stridon stal. Na 4. (ali 2. tiskani) strani se določi med drugimi pokrajinami za Istrijo; tu je stalo mestice, kjer sedaj Zdrinja, komej 2 milji od Ogleja oddaljena, stoji; ker le s tem krajem se vjema vse, kar nam nekdanjiki o njegovi legi pripovedujejo. Dalje se oberne k Hieingerju in njegovo misel pove (glej: Mitth. d. h. V. 1864); ta Stridon v vasi Stražan na Bosanskem išče. Ker se pa to nikakor dokazati ne da, poverne se g. pisatelj k Villarsiju in potem iz zasebnih razmer in zaved sklepa, da je Hieronim bil berž ko ne blizo Ogleja doma. Tu ima svoje prijatle in dobre znance, tu blizo svojo sestro, tu sem svoja pisma pošilja in tu pri vsakej priliki rad biva.

Do srede 5. (3. tisk.) str. nam je g. pisatelj razjasnil, zakaj naj blizo Ogleja iščemo rojstni kraj sv. Hieronima; s tem, pravi dalje, pa še ni dokazana njegova narodnost. Vprašaje po tej preiskuje g. Hrovat Hieronimove spise in liste in (do konca) iz raznoterih takih dokazov sklepa, da je bil Rimljan, ki je, blizo Slovencev doma, tudi slovenski razumel. — Tako pisatelj.

Kakor sem že sperva opomnil, je članek prav dobro sestavljen in le semtertje bi kako stvarico pokazal, ki mi ne dopada. — Po vvodu že vsak zvedenec lahko sodi, da se g. Hrovat z zgodovino ne peča. T nse v 5. verstici (do 7. v.) nahajajo besede: „Historičnih ali vnanjih dokazov za to prašanje

(o narodnosti) ni; moramo iskati notranjih — — —“. Čudno res, da se naši zvedeni jezikoslovci ne zavedo, kaj in kakošni so lahko historični dokazi! G. H., vi ste tudi jezikoslovec! Kaj se pa pravi *ιστορικόν*? Rad bi od vas pozvedel, kako bi Vi svoje dokake kerstili! Od več, ker prisiljena, je na 5. str. druga razkladba „terenum animal“, kakor da bi pomenjale besedi „človeka ejusdem terrae“, kar se dozdeva vendar prenapeto.

Z drugimi dokazi od 5. str. do konca spričuje g. Hrovat Hieronimovo narodnost po spisih in izrazih slavnega cerkv. očeta samoga, ki je od l. 133 do 420 živel. Sploh bi bil g. pisatelj lahko opomnil, da temeljiti zgodovinarji kot učeni narodopisci ne določujejo narodnosti samo po kervi, ampak tudi po jeziku in odgojenju. Zato so tudi dotični Hrovatovi dokazi kaj omahljivi.

Hieronim je bil prav lahko rojen Slovenec, s časom se mu pa je v bližnjem mestu pri odgojenju iz raznih vzrokov (med temi so tudi verski sila zanimivi) olikana latinščina tako priljubila, da je Rimljan po mislih in čutih postal. Kdo ne vé, kako so se tujci, zlasti posamezni veljavni in bistroumni možaki po raznih pokrajinah rimskega cesarstva polatinčevali!

To sem ti hotel o prvem stavku opomniti in temu le dostavljam, da mi je vse drugo prav po godu. O lepi in gladki pisavi Hrovatovi bi le omenil, če prav nisem jezikotrebec, da naj se vsi slovenski pisatelji ogi-

vse strani sposobnih uradnikov. Ti pripomočki so pa šole in zakoniki (Gesetzblätter). V ta namen naj se napravi postava, da je drugi jeziki jezik po vseh srednjih in viših šolah za vse učence zapovedan predmet, kterega se mora vsak učenec učiti. Da je tega treba, dokazovali so že najpervi državniki in učenjaki in sklenili so najmenitnejši deželni zbori. Sperva morebiti navstane od znane prenapete stranke kak krik in vik, — poslednjič bode pa vse zadovoljno in veselo. — Zastran zakonikov smo pa teh misli, naj se pošiljajo občinam vse državne in deželne postave v nemškem, po Istri v italijanskem in zraven še v slovenskem jeziku. Ne glejmo pri tako važnej reči na denar, kterega bo za to več treba. Gotovo se ne bode toliko pisarilo, in ne bode tudi toliko postav. Modro in varčno se bode gospodarilo in gotovo še denarja ostalo za to neobhodno potrebno reč. Naj si pa bo, kakor hoče, za Slovence moramo dobivati slovenske postave. To mora biti, naj bi se imelo iz te reči zviti.

To si želimo in pričakujemo od visoke vlade, in mislimo, da ni preveč in prenapeto.

Kar si pa zastran te reči želimo in pričakujemo od naših Slovencev, naj povedo „Novice“, ki od štajerske Save to le pišejo:

„Če premišljamo zadnja leta, moramo reči, da smo sami dober del krivi, ako nismo dosegli več ravnopravnosti. Čeravno se nam je večidel od nižih uradnih na slovenske vloge nemški odpisovalo, so nam vendar više uradnije dokaj spoštovale naš jezik; skoraj smemo reči, kolikor viša je bila uradnija, toliko bolj po domače nam je odgovarjala. Nikjer ni bilo zabranjeno uradnjam in sodnijam pošiljati slovenskih vlog. Ali smo pa mi to pravico pogostoma rabili, smo li podajali veliko slovenskih vlog? Pritožnosti je bilo povsod dovolj, vendar prav malo smo rabili ravnopravnost; pisali smo vsake kvatre enkrat kaj slovenskega, da smo videli: ali doboimo nemšk ali slovensk odlok; če smo dobili nemškega, molčali smo; če smo pa dobili slovenskega, bili smo tako hvaležni in veseli, da smo precej vsemu svetu naznanili svoje veselje! Ako bi bili bolj slovenski pisali in govorili, pripomogli bi bili tudi tistim uradnikom, ki slovenski slabó umejo, da bi se bili dobro seznanili z našim jezikom in njegovimi uradnimi izrazi. Tudi ti uradniki bi se bili sprijaznili z našim jezikom; velika pošast — nevednost — bi bila izgiala in ne našli

bi več uradnika, ki bi očital, da v slovenskem jeziku ni moč uradovati; celó predstojnikom sodnih stolov ne bi bilo treba začeti njih uradnikov vabiti, naj se učé slovenskega jezika; vsak bi ga znal iz lastne volje, ker tirjala bi bila to vsakdanja potreba.

Dokler smo sami tako mlačni s svojim jezikom, kar se tiče sodnij in družih uradnij, ne moremo pričakovati, da bi uradnije več delale kakor mi, in da bi več slovenski pisale kakor mi.

Avstrijsko cesarstvo.

Dežele n že-avstrijske.

Iz Dunaja 11. avgusta. (O novem ministertvu. — Dvorska kancelarija za notranjo Avstrijo ni utopijska. — Vojska s Prusi. — Gr. Strasoldo). Savinčan. — Dolgo časa se je potrebovalo, da je padel minister Smerling in z njim njegova sistema. Pa s Smerlingom ni le odzvonilo centralizmu, temveč tudi, kakor mislimo, dualizmu. Ako bi kdo mislil, da je Smerling še tudi zadnji čas vse pod eno kapo spraviti mislil, jako bi se motil; zapustil je že bil svojo mu priljubljeno idejo o centralnem parlamentu po februarskem patentu in začel je z ogrskimi liberalci — koketirati. Misli jim je pustiti vodstvo in gospodarstvo unkraj Litave, Nemcem pa takraj Litave ohraniti, da bi tako Madjari in Nemci bili gospodje, Slavjani pa njih sužnji. To so bili posebni vzroki veselja med Slavjani, ko je odstopil Smerling, zakaj vedeli so vsi, da slabejše ne more več biti in da je padel ne le ustavni centralizem, temveč tudi nemško-madjarski dualizem liberalcev. Videlo se je to tudi kmalo v sestavi novega ministertva, kajti niso se poklicali za ministre liberalci — da, akoravno se je novo ministertvo tako dolgo rodilo in so vsi časopisi od kandidatov polni bili, vendar se nijednega teh liberalcev še ime imenovalo ni, — temveč poklicali so se možje, ktere kakor zagovornike oktobrske diplome poznamo. Ogrski kancelar Juri žl. Majláth zagovarjal je v izvrstnem govoru 21. avgusta 1861 v gosposki hiši v Pešti oktobrsko diplomo; državni minister grof Belcredi ni nikdar sanjaril od dobrot februarskega patenta. Z veseljem smo torej sprejeli nove ministre, sli so nemški in nastopili so službo avstrijski ministri. Potrdila nas je v tem mnenju okrožnica mi-

nistra grofa Belcredija; duh, kteri veje v tem listu, gotovo dopada vsakemu Slovincu. Z veseljem smo sprejeli tudi drugo občno delo novega državnega ministra — amnestijo za tiskarske pregreške. Ni sicer v besedah amnestije, kakor jih donáša vradna „Wiener-Zeitung“, tudi izrečeno, da državne pravice zopet imajo vsi, ki so jih bili zavoljo tiskarnih pravd zgubilo, — kar bi bili jako radi videli! — vendar gotovo tudi to obsega amnestija. Veseli smo te amnestije vsi Slovenci, kjer nam izbudi v življenje zopet izvrstna dva rodoljuba in pisatelja; — kteremu bi srce veselja ne igralo? Da je pa temu tako, se vidi iz tega, ker Dr. Julius Greg, ki je bil po tiskarni pravdi zgubil med drugim tudi pravico časnike vredovati, je zdaj zopet prevzel vredništvo „Narodnih Listov“ brez vseh ovir. Iz vsega tega se vidi dobra volja novega ministertva in z veseljem in pohvalo to priznamo. Pa program o državnopravnih in ustavnih zadevah še vedno ni belega dne zagledal. Kaj misli o tem novo ministertvo? Kaj imamo upati? Česa se bati? Ta vprašanja pridejo vsakemu nehoté na misel in vsaki jih reši po svojem. Jaz mislim, da ravno to je dobro znamenje za nas Slavjane, da novo ministertvo ne razglasi programa, temveč da hoče čakati in poprej vprašati deželne zbere. Od deželnih zborov bode tedaj odvisno, kako se bodo v prihodnosti vravnale državne zadeve. Celó lahko pa se vé, kaj da bodo tirjali v nekterih zborih, kakor postavim na Češkem, na Hrvaškem, in Ogrskem; kaj pa se bode v drugih zborih tirjalo, ne vemo. Kaj nam je tedaj storiti? Z združenimi močmi moramo zdaj posebno delati vsi Slavjani, zakaj le ako vsi slavjanski narodi v Avstriji vzajemno delajo, je mogoče, da njihova obvelja. Že od nekdanj pa so Slavjani v Avstriji federalisti, zakaj le federalizem bode jim pravice delil. Pa ker se ne vsi narodi slavjanski enako moško za federalizem ne poganjajo, torej bi posebno zdaj treba bilo, da bi se snidli prvaki vseh Slavjanov v Avstriji in bi se na tanko pogovorili, kaj in kako da hočejo v državnopravnih zadevah tirjati. Lepe besede si ti, dragi „Slovenec“, že v tej reči spregovoril in gotovo smo ti hvaležni za nje. Zdaj je čas tirjati, zdaj je čas se za nove pravice poganjati! Čehi tirjajo svojo kancelarijo, Poljaki enako, Hrvatje jo pa že imajo in je nikakor ne bodo pasti pustili; zakaj bi tedaj tudi mi

bajo tujih izrazov, zlasti pri glagolih. Čudno se mi glasi „vindicitati, argumentirati itd.; te oblike so celó po tuje oblečene; pa tudi bolj po slovenski pristrizjenih oblik: vindikovati, argumentovati (plementovati pri nas) nam ni potreba, ker imamo pomenljive slovenske glagole, zanje. —

Drugi članek: „Pogojni stavki latinski“, objema dobro 5 strani (9. — 14 str.). Če se ne motim, je g. Šolar v Gorici pred več leti v svojem članku: „Tempora und Modi im slovenischen mit Rücksicht auf die klassischen Sprachen“ se ve da bolj ob kratkem ta predmet razpravljal. Tudi si mi bil, dragi Jernej! pred nekaj leti nek mesečnik posodil, v katerem sem erako in prav obširno razpravo čital, ki jo je dunajskim jezikoslovcem dobro znani prof. Hoffmann po nemški spisal. Tedaj mi prepusti posnetek, kot vsakteri pretres te stvari. Upam, da tudi novomeška gim. ta mesečnik dobiva.

Tretji članek, poldrugo stran velik, obsega predmet: „Begriff — kako po slovenski?“ Priporočam ti ga, dragi Jernej! da ga od prve do zadnje verstice pazljivo čitaš, ker tu nam g. pisatelj prav lepo razklada reč, o kteri sva si že toliko pisarila in hudo se prepirala. —

Ker sem se namenil, šolske letopise vseh slovenskih gimnazij in realek (rečnic) posebej primerjati, hočem ti današnji list dopolniti s sporočilom ljubljanske realke, ki ga je naš rojak g. ravnatelj Th. Schrey

na svitlo dal. Sporočilo ne obsega letos nobenega slovenskega spisa, ampak le nemškega. Juri Kozina, tobi dobro znani mervičar, razklada „Paul Putzel's Biografija, sive rerum memorabilium monasterii Sitticensis descriptio“.

Tam, kjer je poznej pater Christianus, slavni naš Anton Linhart živel, tam v zatičnem samostanu je bival in pisaril tudi klosterski zgodopisec P. Pavel Pucel (rojen v Novomestu l. 1669, † 1721). Gotovo se, dragi Jernej! s takimi rečmi še nikoli nisi dosti vkvarjal, če prav vem, da pri vaši fari lastni nekrolog imate. Same na sebi so enake stvari sila suhoparne, zlasti ako jih pisatelj nikakor s kožo prevleči in s kervjo navdati ne zna. Zarad tega in ker je g. pisatelj vse opazke latinskemu Pucelu po nemški pristavil, ti ne bom sporočila obširno posnema.

Še spominjaš se, dragi Jernej! morebiti dobro Jurja Kozine; zanimivo njegovo sporočilo v roke vzemi, ko boš moj list prebiral. Pod naslovom „Nekrologe“ g. Kozina sam priznava veliko važnost nekrologov, pa pristavlja, da je že celi svet o njej prepričan. Kritične besede Novične so ga že lahko prepričale, da to ni res. Važnost enakih stvari, kot stvari same na sebi, je še veliki množici neznana. Kako bi bil g. Kozina vsem Slovincem vstregel, ko bi bil o teh tako dolgo zanemarjenih zgodovinskih virkih — o nekrologih — govoril. Se ve da bi bil imel po slovenski pisati, kedaj in kje so se

nekrologi, ki je zanaprej „mertvenike“ hočem imenovati, začeli, kako so se iz di-pihov izcimili in odločili, zakaj so se tako hitro razširjali in zlasti v 13. stoletju tako cveteli, kot ne poprej ne poslej tako. Temu razkazu bi bil lahko pridjal, ker je njegov Pucel v novejši dobi živel, po kterih vnanjih in notranjih lastnjah se mertveniki poslednjih stoletij med seboj in od onih 9. in 10. stoletja ločijo. To znanstveno razpravo ali teorijo naj bi bil s Pucelovimi mertveniki razjasnoval. Ne misli pa, dragi Jernej! da hočem s temi in enakimi pokazi g. Kozini novo kopito otesati, po kterem naj bi se v prihodnje ravnal in se tudi sedaj ravnati bil imel, da bi bil nam Slovincem vsaj nekoliko koristil. Tega nikakor ne, ker dobro vem, da je tudi g. Kozina po zapertem mostovžu v avstrijski zgodovinski zavod (inštitut) kukal, ko se je na dunajskem vseučilišču učil. Tu sem ti le ponovil glavne misli o mertvenkih, ki ti je hočem v posebnem listu obširnejše razpravljati.

V taistem oddelku g. Kozina primerja Pucelov mertvenik opatov z imenikom, ki ga je sl. g. Klun v svojem arhivu I. 120—124 objavil. Iz posnetka sprevidimo, da se letnice večkrat ne vjemajo, navadno pa skorej ena drugo pokrivajo. Saj se je g. Kozina ob svojem času pri Th. S. časoslovja prav pridno učil in vem, da tudi sedaj enake stvari vedno rešeta! Po tem takem bi bil nam lahko razjasnil, zakaj da se letnice večkrat ne vjemajo, kot med drugimi iz-

Slovenci ne tirjali svoje kancelarije? Pa — tukaj nas podučava nek dopisnik od Savine v „Novicah 9. avgusta“ zakaj da ne smemo o tirjati kancelarije, kjer to spada, piše on, med „utopije“ in pia desideria.“ Mi pa mislimo, da „notranja Avstrija“ nikakor ni utopija, tedaj tudi ne moremo zapopasti, kako da si upa to kdo pisati, potem ko so „Novice“ in „Slovenec“ o tej reči izvrstne spise donasali. Ali misli dopisnik, da vsaki madjarski, hrvaški, češki kmet vé, zakaj da se njih voditelji in narodnjaki poganjajo? Bi li Slovencem to bilo neobhodno potrebno, kakor sploh naravno ni? Res smešno pa je brati: „Ali sme iti Ljubljana v Trst ali pa v Gradec?“ Mišli li ta mož, da se bode celi svet zdrobil, ako bi se to zgodilo? Niso do sedaj tudi krajski poslanci cele mesece, dá, leta sedeli zunaj Ljubljane v nemškem Beču? Mi o tej stvari celo drugače mislimo. Naši slovenski listi z našimi narodnimi prvaki vred so vedno zagovarjali federalizem in se obnašali kot federalisti. Bi li bilo prav zdaj zastavo to zapustiti? Ali kaj zastopijo možje pod imenom „federalizem“? Zdaj je čas delati in boriti se za svoje pravice! Ako se enkrat državnopravne zadeve v Avstriji vpravljajo, potem je prepozno. Čehi bodo tirjali zedinjenje Češkega, Moravskega in Sleškega v eno skupino, katero zastopa pri cesarju poseben kancelar; Poljaki bodo enako tirjali svojega kancelarja; mi Slovenci pa devamo križem roke, imenujemo svojo deželno skupino „utopijo“ in bomo zadovoljni, da nas vse združijo z nemškimi deželami in ker Ljubljana ne sme v Trst ne v Gradec, pojde pa v Beč! Se vé da so naš liberalni Nemci vselej tako lepo imeli, so nam naše narodne pravice vedno širili in množili, — kako bi se jim zdaj ne dali s celim zaupanjem še celo z zavezanimi rokami v njihovo oblast? Kaj bi v Beču opravili Slovenci med veliko množino Nemcev? Torej mislimo, da ravno zdaj je čas delovanja in truda, kajti to, kar se bo zdaj storilo, bode veljalo ne le nam, temveč tudi našim zanamcem. Nikakor ne veljajo tukaj besede. „Počakajmo, da vidimo, kako in kaj;“ če smo namreč enkrat z nemško skupino združeni, kdo nas je bo rešil? Nikdo! Pomislite torej, vi rodoljubi in veljavni možje, kaj da hasne našemu na-

*) Tudi nam ne gre v glavo, kako more kdo izmed pravih narodnjakov tolikanj važno zadevo „utopijo“ imenovati. Ni čuda potem, da nasprotniki vse naše še bolj zasmehujejo, itd. Vradn.

rodu in po katerem potu se da to najlože doseči. Bi se ne dali za to misel tudi nemški autonomisti pridobiti? Ko bi to ves ljubljanski zbor tirjal, in vsi slovenski poslanci v drugih deželnih zborih, bi to že jako veliko izdalo. Koliko je bilo še leta 1860 na Hrvaškem tudi narodnjakov, ki so misel o posebni hrvaški kancelariji za prenapeto imeli in vendar se je ne dolgo potem vresničila? Tudi Hrvatje poprej pod avstrijsko vlado niso nikdar imeli svojega kancelarja, zdaj pa ga imajo! Torej pogumno na noge, vzajemno z drugimi avstrijskimi Slavjani, dosledno po federalističnem programu. Videant consules!

Veliko se je bilo zadnji čas pisalo, da se Avstrija in Pruska vedno manj zastopite zastran Slezvik-Holštajna in da se bodete bržkone spoprijele. Pa ropotale ste samo z orožjem in ena drago strašile — zdaj pa je zopet vse mirno! Poslal je bil naš presvitli cesar g. Bloome-ta k pruskemu kralju, ki mu je neki imel povedati, da Avstrija nima volje se zavoljo Augustenburškega s Prusko razdvoiti. Denes pa že celo pišejo, da pruski kralj Vilhelm želi sniti se z našim cesarjem in sicer v Solnogradu, menda že prihodnji teden enkrat.

Se neko posebno za štajerske Slovence imenitno novico. Sovražnik Slovencev in preganjavec posebno narodnih mašnikov, deželni poglavar grof Strasoldo že pobira šila in kopita, — sliši še, da na više povelje — in njegov naslednik bode žl. Meczeri. Graška „Tagespost“ žaluje po njem; mi pa pravimo: Srečno pot in zdravo za vselej! Od novega deželnega poglavarja pa pričakujemo, da bode tudi Slovencem pravičen in tedaj se tudi nadjamo boljšega razvitka narodne zavesti na Štajerskem.

Presvitli cesar je aukazal, naj se posebna komisija za proračun vstanovi in naj se stroški za vojaščino na 80 milijonov glđ. odločijo.

Dežele notranje-avstrijske.

Iz Celovca. (Družba sv. Mohora). Razpošiljava družbinih knjig se je letos nekakih 14 dni zakasnila; tisk v daljnjej Ljubljani in naprava Koledarčka sta nas zadrževala. 9. avgusta smo jeli knjige razpošiljati in zdaj jih čč. gg. družniki gotovo že v rokah imajo. Knjige pa, ki jih družniki dobojo, so te le: a — b) XI in XII. zvezek „Večernic“ z raznimi pripovednimi in podučnimi sestavki, c) povest „Oglenica ali ne-

dolžnost in hudobija“, ki jo je za Slovence predelal g. Fr. Zakrajšek; d) Koledarček za l. 1866 s kratkočasnim in podučnim berilom in z imenikom čast. družnikov leta 1865 in e) „Cvetnik“ t. j. Berilo za slovensko mladino, ki obsega 136 manjših in večih spisov v vezani in nevezani besedi od raznih slovenskih pisateljev. Pri tej priložnosti dajemo gospodom pisateljem na znanje, da je za poslanc spise letos prostora zmanjkalo; nekaj jih je nam prepozno v roko prišlo, nekaj jih pa ne moremo porabiti, kar velja posebno o mnogih prestavah. Kar je med njimi dobrega dela, to se porabi prihodnje leto. — Kakor doslej vsako leto, pridobila si je družba tudi tekoče leto dosti novih družnikov po raznih stranéh slovenske domovine. Lansko leto je bilo vseh družnikov vkup 2173, letos jih je pa že 2710 (in sicer iz goriške više škofije 521, iz kerške škofije 568, iz lavantinske 824, iz ljubljanske 689, iz teržaške 82 in iz drugih krajev 35 udov); gotovo lep napredek v enem letu! Lani so prejeli udje okoli 28 tiskanih pol, letos pa sprejmo že blizo 38 pol razne podučne in kratkočasne tvarine. Prepričani smo, da bodo čast. družniki letošnjih bukev, če ne še bolj, vsaj tako veseli, kakor lanskih. Upamo, da si pridobi ponižna družba sv. Mohora novih prijateljev in podpornikov s časom tudi po tistih stranéh, kjer je do zdaj še poznati nočejo ali jej celo pot med ljudstvo zapirajo. To je kratak posnetek o družbini delavnosti tekočega leta; priporočam naj se pa sama po svojih delih!

Da pa se bolj jasno razvidi, kje naša družba veselo napreduje, kje pa bolj zaostaja in še posebne podpore potrebuje, postavimo sem le še sledeče številke: Eden družnik spada po

Koroškem	na 219 duš,
Goriškem	„ 385 „
Štajerskem	„ 506 „
Kranjskem	„ 716 „
Teržaškem	„ 3049 „

Premilostljivi gg. škofje po Slovenskem so vsi družniki, le knezoškof Lavantinski Dr. Jakob Stepišnik in Dr. Jernej Legat še menjkata; knezoškof kerški Dr. Valentin Wiery so družbin zavetnik. Izmed č. g. dekanov pogrešamo jih iz lavantinske škofije 11, — iz ljubljanske 6, — iz goriške 2, iz kerške 1, iz teržaške pa vse razun dveh. — Največ družnikov šteje ljubljanska dekanija, to je 166, za njo je prva doberlovaška v kerški škofiji, to je 145, za to pride go-

gledi na 7. str. 1314²²/₁₂ pri Pucelu in 1315²²/₁₂ pri Klunu. Imenik žup ali Parographia seu Catalogus Parochiarum . . . obsega 28 dolenskih far, med katerimi tudi vašo duhovnijo nahajam. Iz prekratke opombice na 12. str. že lahko sprevidiš, da ti bo treba pri temeljitem spisu za šolski letnik tudi iz Pucela marsikaj povzemanj; cesar bi domá zastonj iskal.

Sledeči oddelek pod imenom: Abbographia ne obsega nič posebnega, kar bi že Valvazor in nuce v svoji Slavi Krajne ne bil objavil. Zadnji „Epitome chronologica“ pa se razširja črez zgodovino zatičenskega samostana. To epitome povdarja g. Kozina kot najzanimivše delo Pucelovo in sicer zato, ker je pojem slovenskim zgodovinarjem še deloma neznan. Zakaj nas ni g. K. pri tej priliki seznanil z zanimivimi rečmi?

Nazadnje je še pristavil navadni zatičenski mertvenik (st. 18—30), kterega pregledovaje se boš še bolj merzil kot „šolski Novičar.“ Res bi si človek glavo belil in belil, kako da je mogel g. J. Kozina kaj takega objaviti.

Vprašas me, kakšen možicelj pa je postal naš Jurče, nekdanj veselega serca, ki je pri verčeku dunajskega piva vse svoje „res memorabiles“ rad pozabljal. Mislim, da je še zmirej stari rojak, le da ga je nemškutarski duh nekoliko prevzel, od kar biva v Ljubljani. Kri se mu pa še ni v vodo

spremenila, le serce mu je nekoliko oterpnelo. To tudi sprevidiš, da je v mertveniku na 23. str. v 6. v od spodaj pisal Joanes Radič; . . . res sila pomenljiva pa tudi zbadljiva pisava za vse tiste, ki „Triglava“ obstopljajo. Vem, da nikdar več ne prepeva z baje se in z v nebo vpertimi očmi krasnih slovenskih pesem, ki so ga nekdanj navduševali. Njegovo mierzlost spričuje lansko kot letošnje sporočilo, ki je oboje po nemški spisal. Ako belo Ljubljano obiščeš, obišči tudi hišo pred zidanim mostom, katero si v slovenski nalogi s svojo zbudljivostjo vsem sošolcem v smeh in veselje, g. M. pa v veliko žalost, ob kratkem popisal. Tam stanuje še sedaj Juri Kozina in videl boš, da ni možicelj, ampak stari marljivi Juri, ki se je po stari navadi tudi letos s svojim peresom v deveto deželo zaletel. Reci mu, naj svoj zgodovinski spis, ki ga je že na Dunaju v slovenskem jeziku pričel, hitro skonča in na svitlo da.

Gotovo se bode zgodovinski spis prihodnjemu letniku kaj lepo podal.

Drugo prašanje pa je, ali se Kozinov Pucel šolskemu letopisu prilaga? O tem se vjemam popolnoma s šolskim Novičarjem, če prav z njim ne bom g. Kozina popraševal, „po kakošnem erorem loci“ je zatičenski zgodopisec v realkin program zašel. Vem dobro, da se bo g. Kozina izgovarjal s tem, da tudi drugi šolski letopisi, avstrijski kot nemški, enako tvarino objavljajo. Pa ta ugovor ne more obveljati, ker g. Kozina

ne bo za desetim enajsti v pekel stopati hotel. Tvarina sama na sebi, kot jo nam g. Kozina ponuja, nikakor se ne prilaga programu. Gotovo spisa med 207 učenci le eden čital ni in redki so Ljubljančanje, ki bi bili vseh 30 strani ne resno in pazljivo prebrali, ampak le pregledali. G. Th. Šraj je pa letopis tudi za starše realkinih učencev, za ljubijanske meščane, izdal!

Kozina bi se pa bil morebiti vsem ugovorom lahko ognil, ako bi bil po mojih začetnih besedah svoje delo razpravil, suhi kostnjak z mesom obdal in z ži. o kervjo napolnil, mertvi ogrodi bi bili oživali! Pri tej obravnavi bi pa bil nam spis posebno dopadal, ako bi bil slovenski spisan.

O Kozinovi nemški pisavi ti ne bom stvarice opomnil; vsi odstavki, tudi najmanjše opombe, so v tako kratkih stavkih pisani, da se mora reči, da so prekratki. Tudi meni ne dopadajo predolgi nemški stavki, da bi človek kmalo jetiko dobil, ko je čita; še manj so mi pa prekratki po volji, zlasti ako je pisatelj, kot tu g. Kozina, s silo preterguje, če je prav po zmyslu vezati moramo. Citajo se, kot bi derva pahal po derči; . . . pa dosti o nemški pisavi, če se mi prav ni bati, da bi me g. Kozina zavernel.

V prihodnje ti hočem o celjskem programu sporočati, ako ti bo ljubo. Serčno te pozdravljam.

riška dek. to je 142, in zdaj pride hoška v lavantinski šk., ki šteje 110 družnikov in med temi je 29, dosmertnih. Pravlepo pripočamo družbo sv. Mohora tudi za pribodnje leto 1866! —

14. t. m. je tu nagloma umerl dr. J. Holczek. Bil je občespoštovan in ljubljenu zdravnik, in v prejšnjih letih češki pisatelj.

Dezele trojedine kraljevine.

Iz Zagrebu š. Naše stranke. — Naša narodna reč se tako mota in suka, da se klopčič čedalje bolj zamotava. Zbor naš je spet odložen in pesimisti trobijo in ljudi strašijo, da Hrvatje ne bodemo več imeli samosvojega deželnega zbora. Prišli smo torej iz dežja pod kap in zgubili smo vse, kar smo si od l. 1848 tako kervavo priborjevali! Da jih vrag pobije take pesimiste, ki take misli trosijo med ubogim ljudstvom! Pa vendar ves naš strah ni votel in vsa naša skerb ni prazna; kajti madjarski časniki raznašajo take novice, po katerih je vsa naša avtonomija in samostalnost v veliki nevarnosti. Grof Pejačević bode naš dvorski kancelar, baron Rauch, grof Jankovič, baron Hellenbach in taki bojo naši nadžupani. Sami prevejeni madjaroni, ki ponese vse šila in kopita v Pešto! Zraven nas pa straši še ta novica, ktera skače po časnikih, da je namreč tudi vladika Strossmayer — naš prvi državnik in rodoljub — prestopil v madjaronski tabor, kar pa ne verjamemo za noben denar in tudi ves svet prosimo, naj tega ne verjame. On se bode zvesto držal XLII. članka deželnega zbora l. 1861, kateri trojedini kraljevini zagotavlja, da ostane cela in nerazdeljena, samostalna in neodvisna. — Dvorski kancelar Mažuranič pa menda noče nič slišati od unije z Ogersko in stoji za samostalnost in avtonomijo našo. Le škoda, da mu nihče noče več verjeti in se na njega zanašati, — vsakdo se boji, da jo more potegniti za Majlathom, kakor jo je popred potegnil čez rov in kol za Schmerlingom. Zdaj vidite, ljubi bratje Slovenci! kako zamotane da so naše razmere, — pri vsej dobri volji človek ne ve, kam bi se obrnil, za ktero bi potegnil: Vse je motno, vse nedoločno. Bože pomôzi! Eden izmed najpervih naših rodoljubov, g. Dr. Jovan Subotič, zahvalil se je na izboru poslanca zbornskega, in pravi, naj se drugič nova volitev napravi, zakaj sum leti, da se pri pervej volitvi ni vse godilo po redu. Če ga pa spet drugič in po redu izvolijo, po tem je pripravljen, narod svoj zagovarjati in braniti na deželnem zboru. Ravno se pripoveduje, da tudi znani madjaron grof Jankovič noče biti poslanec deželnega zbora. Vidi-te, kako se reči pri nas mešajo, da nihče ne ve, pri čem da smo.

Ptuje dezele.

Italija.

Spet so začeli govoriti, da se z nova pričnete spravljati in pogajati rimska in italijanska vlada. Viktor Emanuel sam neki misli vsemu vodnik biti in dotična pisma pripravljati. Ali pa bodo zdaj tudi srečnejši, nihče ne more še za gotovo povedati. Tudi ministri si ne upajo z nikakoršnim programom na dan. Radi bi se ve da to in drugo, ali kakor povsod, manjka jim tudi tamkaj kaj zelo denarja.

Francoska.

Napoleon je te dni v velikem vojaškem taboru pri Šalonu, kamor je tudi Abdel-Kader, iz Londona vernivši se prišel. Pribodnji teden pa se prično velike vaje angleške in francoske pomorske vojne v Šerburgu. Tu se bo neko pobratimstvo obeh vojn sklenilo, da se Amerikanci enmalo prestrašijo in ponižajo. Pa beržkone se tega ne bodo nič ustrašili, ker Napoleonu vedno bolj očitno naznanjajo, kaj zastran Mehike mislijo in da naj se podviza in prej ko mogoče, svojo vojsko domu pokliče. — Ka-

kor se zdaj pisari, ne bo se Napoleon s španjsko kraljico snidel.

Amerika.

Iz Čikage meseca mal. serp. 1865. Zadnji list „Danicin“ prinaša pismo prečast. misijonarja g. Jurja Reša, rojenega Korošca, ki ga, ker tiče zlasti njegove rojake Korošce, tudi bravcem „Slovenčevim“ naznanjamo nadjaje se, da bo marsiktere ga zanimalo, o svojem rojaku kaj slišati. G. misijonar piše med drugim to le:

Akoravno sem v Evropi na spodnjem Koroškem blizo sedem let kakor duhoven pastir le samo slovensko pridigal, sem vendar — kar bivam v Ameriki (od l. 1854) — imel prav malo priložnosti slovensko govoriti; torej si ne upam slovenskega pisma brez skaze pisati. — Rad bi pa pred vsem popravil neko pomoto gosp. A. Žagarja v „Zg. Danici“ l. XVIII, str. 112: to namreč, da nisem študiral v Ljubljani, ampak v Celovcu, kjer sem spoznal tudi g. M—la, 1854 podvodja v ljubljanskem semenišu. Podobica, ki mi jo je ta dobri gospod poslal po mojem bratu Jožetu, je še zdaj ko drag spomin v mojem brevirju. — Politiških reči ne bom pisal, pač pa nekaj cerkvenega. . . V imeniku mesta Čikage 1863 berem našete te-le verske srenje: Baptistovskih 8, betelska 1, kongregacionalistiških 5, episkopskih 12, nemško-evang. 3, judovske 3, luteranskih 8, metodistiških 16, prezbiterijskih novega uka 7, starega uka 4, reformirane 2, rimsko-katoliških 16, med njimi 4 nemške (od l. 1864 ena nemška in ena rimsko-francoska več in s češko vred od l. 1865, skupaj 19). V cerkvi sv. Mihaela (kjer pastiruje gosp. pisavec; Vr.) je bilo l. 1864 keršenih 340, med temi pa le En sam nezakonsk. O Avstrija! kako pa je pri tebi? — Spreobrnjenih je bilo 7, umerlo jih je 175, obhajanih celo leto 14,800; k prvemu sv. Obhajilu je bilo dopuštenih 70 (L. 1865 pa 102); porók 38; šolskih otrok v 8 sobah je bilo 750 (4 šolske sestre opravljajo deklishe, 4 svetni učenci pa deške šole); birmaancev je bilo 187. — Pri cerkvi sv. Mihaela so 4 duhovni, pa ob nedeljah sta veči del le po dva doma; ker pa se zavoljo premajhnega prostora popoldne po trikrat Božja služba opravlja, torej mora en duhoven po dvakrat maševati. Druga dva duhovna sta veči del na podružnicah po deželi, katerih imamo 9—10 oskerbovati, in izmed teh so 4 vsaka čez 100 milj ali po 33 ur deleč od Čikage. O, tukaj v Ameriki je veliko, prav veliko dela in prav milovanja vredno je, da ne prihaja več misijonarjev iz Evrope. — V naši škofiji je 6—8 srenj brez stanovitnega duhovna, k tem pa ne prištevam družih malih srenj, ki so pre-slabe, da bi svojega duhovna ohranile. Kadarkterikrat skoz leto prihajamo k tem zapuštenim ljudem, vidimo vseskozi veliko hrepenenje in žgečo duhovno žejo po besedi in službi Božji.

Serčen pozdrav vsem mojim še živim v. č. gg. semeniškim tovaršem, zlasti: Iv. Hutterju v Gr—nji pri Blekovi; Toporišču Jož. pri sv. Prim., dalje: duh. svet. Jož. Paternušu v Velikovcu, A. Einšpilerju in M. Polak-u v Celovcu, Jan. Černic-u v kerški škofiji itd. itd. Molili bomo vsi eden za drugega, jelite? ut salvemur.

Vaš

Juri Reš (Roesch),

kadaj Černski, zdaj Zamorski l. r.

Angleški časnik „Observer“ piše o zedinjenih državah tako le: „V Ameriki gre sprava urno od rok. Pervosednik je podelil pomiloščenje neizrečeno veliko jugovcem, dá, skorej vsakemu, ki ga je prosil. Pristaviti pa tudi moramo, da ga ni nobenega izmed jugovske gospode, naj si bo civilisk ali vojak, ki ne bi bil že amnestije prosil. Suženstvo, ki so ga angleški zagovarjanci na vso moč povzdigali in iz komarja vola narejali, ni še delalo dozdej vladi dosti

skerbi pa se tudi zanaprej ne boji, dasiravno se ji toliko slabega prerokuje. Vsaki dan se bolje kaže, da so volje pošteno in pravično to reč dognati, česar se je tolikanj bolj nadjati, ker sami zamorci, ki jih ta reč najbolj zadeva, v vlado vse svoje zupanje stavijo.“

Razne novice.

* Najmanjša občina. Nekteri se potezajo za velike, obširne občine. Svobodne občine so pa doma na Belgijskem; čujte torčej, kaj od onod beremo. Najmanjša občina na Belgijskem je občina v Zovtenacy; ta je štela konec leta 1864 le samo 36 prebivalcev, kateri so spadali v štiri družine ali familije. Na celo leto izdaja ta občina le 358 frankov, dohodkov pa ima 312 fr. Za poduk se plačuje vsako leto 36 fr. za uboge se pa nabira vsako leto 821 fr. Pa ne vedó, kam s tim denarjem, ker tam ni nobenega ubogega. —

* Pojdite in storite za šole tako! Na Škotskem je l. 1828 daroval Janez Diek 120.000 £ št za šolske potrebe. Ta veliki denar je na zemljiščih dobro zavarovan in nosi vsako leto 5—6000 £ št. obresti, kar je po našem denarju okoli 60.000 gld. na leto. Te lepe naprave pa ni ustanovil, da bi občine za šole nič ne storile, ampak tirjal je J. Diek v oporoki, naj se le dobre šole in pridni učitelji podpirajo. — Za njim je sporočil dr. Jan Milne 50.000 £ št., naj se zboljšajo učiteljem pičle plače; dalje je daroval Aleksander Milne 20.000 £ št. za šole ubogih, da tam otroci potrebni nauk zastoj dobivajo. Pa že v starih časih so v ta namen na Angleškem darovali lepe denarje. L. 1669 je Erazem Smith na Irskem izporočil toliko denarja, da so se napravile štiri više šole in še 108 šol za uboge otroke. — Slovenci, skerbite tudi vi za šole svoje!

* Pred nekaj časom so nam nemški časniki eden spred drugega naznanjali smert g. Pogačnika, znanega nemškutarja in nasprotnika Slovencev. Kaj bo zdaj s Terzičem? Kdo neki bo „male“ učil, itd. Da bi pač že dali slovo nemškutarjski bahariji in sanjariji!

* Bieringer, ki je pred nekaj meseci strašen ropomor v Obristovi prodajavnici na Dunaju doprinesel, obsojen je bil 14. t. m. za vse žive dni v težko ječo.

* Kolera je sicer neki v Egiptu zelo pojenjala, ali zaplodila se je po Turškem in Italijanskem tako, da se je v naše kraje zelo bati. Bog nas je obvaruj!

Duhovske zadeve.

Ljubljanska škofija: Umerl je g. Janez Voglar, stolni kaplan pri sv. Miklavžu. R. I. P.

Žitna cena.

	ršenice		reži		ječmena		ovsa		turšice	
	gld.	k.	gld.	k.	gld.	k.	gld.	k.	gld.	k.
Mariboru	3	25	2	60	2	70	1	60	2	85
Celju	3	50	2	90	2	30	1	80	3	—
Ptujem	3	40	2	80	2	—	1	50	1	70
Ljubljani	3	40	2	55	2	20	1	90	2	72
Kranju	3	95	3	—	—	—	1	70	2	80
Novemestu	4	—	2	9	2	40	1	60	2	80
Gorici	3	70	2	60	—	—	—	—	3	20
Celovcu	4	10	3	30	2	30	1	70	3	52
Terbižu	5	5	4	30	3	30	2	60	4	50
Varaždinu	3	20	2	50	2	—	1	10	—	—
Reki	4	90	—	—	2	60	2	20	3	30
Sisku	3	30	—	—	—	—	1	30	2	10

Dunajska borsa 18. avgusta 1865.

5% metalike	69.30
5% nacional	73.95
1860 derž. posoj	89.90
Bankine akcije	784
Kreditne	176.30
London	109.40
Novi zlati	5.18
Srebro	107.25